

Η Ναυμαχία της Έλλης. (Πίνακας του Β. Χατζή)

Ενενήντα τέσσερα χρόνια θα συμπληρωθούν στις 3 Δεκεμβρίου από την ημέρα της ναυμαχίας της Έλλης. Ο εορτασμός στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων μαζί με τη γιορτή του Αγίου Νικολάου θα υπενθυμίσει το ένδοξο γεγονός που στα χρόνια της πραγματοποίησής του συγκίνησε βαθύτατα την ελληνική ψυχή.

Στις 3 Δεκεμβρίου 1912 ο Ελληνικός Στόλος συνάντησε τον αντίπαλο Τουρκικό μετά από 84 χρόνια όταν το 1828 για τελευταία φορά είχαν ναυμαχήσει στο Κρητικό πέλαγος, παρά τις διαρκείς και ατελείωτες προστριβές κατά το διάστημα που μεσολάβησε.

Έως το 1889 η Ελλάδα δεν είχε στόλο και η Τουρκία κυριαρχούσε στο Αιγαίο. Από το χρόνο όμως εκείνο και μετά τα πράγματα άλλαξαν όταν ο διορατικός και μεγαλοφυής Χαρίλαος Τρικούπης φρόντισε να αποκτήσει η Ελλάδα στόλο, ενώ η Τουρκία, με τις προκαταλήψεις του Χαμίτ αποδυναμώθηκε, από πλευράς Ναυτικού, με αποτέλεσμα να χάσει τελειώς τη ναυτική υπεροχή στο Αιγαίο.

Λίγο πριν την έναρξη του Α Βαλκανικού Πολέμου η Ελλάδα διέθετε ισχυρή ναυτική Μοίρα με την οποία απέκτησε μεγάλη βαρύτητα στη Βαλκανική σύμμαχια. Στον Ελληνικό Στόλο προσέβλεπαν οι σύμμαχοι για την κυριαρχία στο Αιγαίο. Οι σχολιαστές στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες τόνιζαν ότι: «τα χριστιανικά κράτη της Βαλκανικής προσεταιρισθήκαν την Ελλάδα στον αγώνα των κατά της Τουρκίας, όχι μόνον για την πλεονεκτική της θέσιν γεωγραφικώς, αλλά και διά την αξίαν του στόλου της».

Το 1912 η Τουρκία βρέθηκε να διαθέτει ισχυρό στόλο χάρις στο κίνημα των Νεότουρκων και την υποστήριξη της Γερμανίας.

Η δύναμη με την οποία ο εθνικός συναγερμός έριξε τη σφύζουσα ελληνική νεολαία στον Α' Βαλκανικό Πόλεμο, πρέπει να αναζητηθεί στην ψυχική έξαρση της φυλής με την οποία και μόνο οι λαοί μεγαλουργούν.

Το ηλιόλουστο φθινοπωρινό πρωινό της 5ης Οκτωβρίου 1912 ο ήρεμος Φαληρικός όρμος ξύπνησε με τον εί-

σπλου 12 ελληνικών πολεμικών πλοίων. Πριν καλά-καλά φωτίσει, τα πλοία αγκυροβόλησαν στον όρμο και όταν ο ήλιος βγήκε από τον Υμηττό, τα βρήκε ασάλευτα στις άγκυρές τους, από την Καστέλα μέχρι το Παλαιό Φάληρο. Ήταν τα θωρηκτά «Αβέρωφ», «Σπέτσαι», «Ψαρά», «Υδρα», τα αντιτορπιλικά «Θύελλα», «Λόγχη», «Ασπίς», «Βέλος», «Ναυκρατούσα», «Σφενδόνη», «Δόξα», «Νίκη» και το εφοδιαστικό «Κανάρης».

Στο επίμηλο του τριποδικού ιστού του «Αβέρωφ» κυματίζει το σήμα του Αρχηγού του Στόλου Αιγαίου πλοιάρχου Παύλου Κουντουριώτη, ενώ ο πλοίαρχος Πέτρος Γκίνης έχει υψώσει το σήμα του Μοιράρχου της θωρηκτής Μοίρας στον ιστό των «Σπετσών».

Οι κυβερνήτες και τα επιτελεία των πλοίων παραταγμένα στην πρύμνη του «Αβέρωφ» περιμένουν τον Βασιλιά και τα μέλη της Κυβέρνησης. Έξω στην παραλία συνωστίζονται οι Αθηναίοι. Έχουν κατεβεί από νωρίς με κάθε μέσο, άνθρωποι μεγάλοι, σοβαροί, άλλοι καλοντυμένοι και άλλοι με τα ρούχα της

δουλειάς, κυρίες με ομπρέλινα, μικρά παιδιά, στρατιώτες, ολόκληρη ανθρωποθάλασσα έχει γεμίσει τις ακτές του Φαλήρου και της Καστέλας. Όλοι με τον ίδιο ενθουσιασμό, την ίδια λαχτάρα, ήρθαν να αποχαιρετήσουν το στόλο που σε λίγο θα ξεκινήσει να γράψει νέες σελίδες δόξας και τιμής στην ατελείωτη ναυτική μας ιστορία.

Στις 10 το πρωί φτάνει πρώτος στον «Αβέρωφ» ο άτυχος μερικά χρόνια μετά Υπουργός των Ναυτικών Νικόλαος Στράτος, συνοδευόμενος από τον αρχηγό της βρετανικής εκπαιδευτικής αποστολής ναύαρχο Τώφνελ και στη συνέχεια ο Πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος. Αναπέμπεται δέηση από τον αρχιμανδρίτη του Στόλου Διονύσιο Δάφνο – μετέπειτα Μητροπολίτη Γυθείου και Σπάρτης – και μετά ο Υπουργός, με φωνή παλλόμενη από συγκίνηση, απευθυνόμενος στα πληρώματα, ανακοινώνει την κήρυξη του πολέμου :

«Αρχηγέ, Αξιωματικοί, Υπαξιωματικοί και Ναύται. Εκηρύχθη ο πόλεμος κατά της Τουρκίας. Η πατρίς καλεί υμάς εις το καθήκον». Και συμπληρώνει για την ιερότητα του αγώνα τονίζοντας τη βαριά αποστολή που αναλαμβάνει το Ναυτικό απέναντι στους συμμάχους και την πατρίδα. Αμέσως μετά διαβάζεται το Βασιλικό Διάταγμα της προαγωγής του Κουντουριώτη σε υποναύαρχο.

Μετά τον Υπουργό, προσφωνεί τα επιτελεία και πληρώματα ο Πρωθυπουργός. Είναι συγκινημένος και τα μάτια του πετούν φλόγες. Ο λόγος του επιτακτικός και μαζί ανθρώπινος, υπήρξε ένα από τα καλύτερα κείμενα του Βενιζέλου. Ο λόγος του θα κλείσει με τη αξιομνημόνευτη εκείνη αποστροφή για τη νίκη:

«... η πατρίς αξιολύ από υμάς όχι απλώς να αποθάνητε υπέρ αυτής. Αυτό θα ήτο το ολιγότερον. Αξιολύ να νικήσετε. Και διά τούτο, έκαστος εξ' υμών, και θνήσκων ακόμη, μιαν μόνον σκέψιν πρέπει να έχει, πώς να εντεινεί τας δυνάμεις του μέχρι της τελευταίας πνοής, όπως οι εναπομείναντες νικήσωσι και θα νικήσετε. Είμαι υπερβέβαιος».

Συγκινημένοι, επιτελείς και πληρώματα με ουρανομήκεις ζητωκραυγές ακολουθούν τη ζητωκραυγή του Πρωθυπουργού υπέρ του Έθνους και του Ναυτικού.

Τη στιγμή εκείνη από το σκοπό του

Ο ναύαρχος Π. Κουντουριώτης, Αρχηγός Στόλου στους Βαλκανικούς Πολέμους

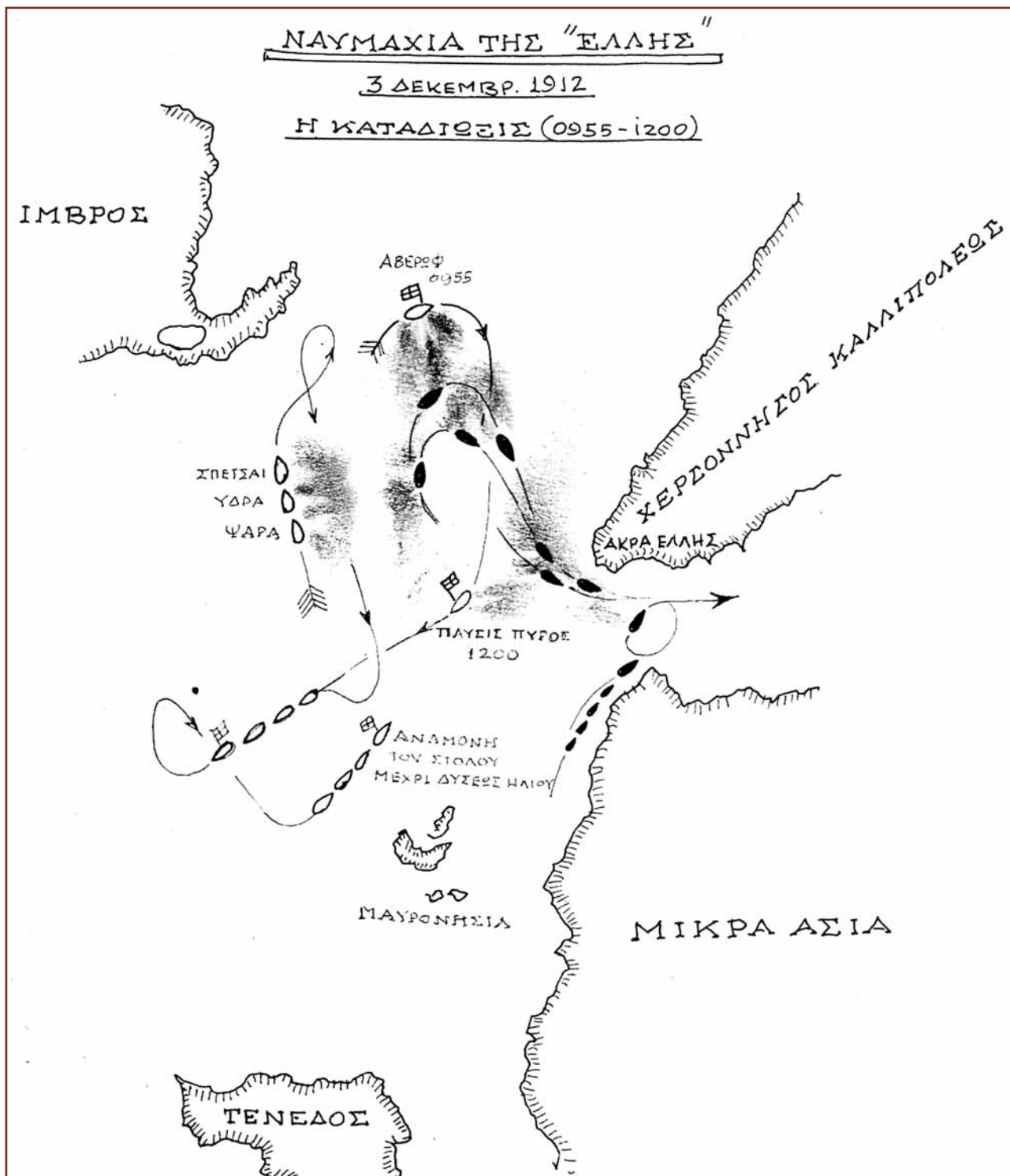
θωρακίου αναγγέλλεται η άφιξη του βασιλιά, ενώ τα τηλεβόλα του Αβέρωφ βάλλουν τις καθιερωμένες βολές απόδοσης τιμών. Ο Γεώργιος Α΄ με ορθή κορμοστασιά, βαθειά συγκίνηση και με το πρόσωπο να λάμπει από χαρά, ελπίδα και ένδοξες προσδοκίες, προχωρεί και στέκεται μπροστά από την παράταξη λέγοντας...

«Αξιωματικοί, Υπαξιωματικοί και Ναύται. Ήλθα να σας αποχαιρετίσω και να σας ευχηθώ. Έχω πεποιθήσιν ότι πάντες από του πρώτου μέχρι του τελευταίου θέλετε εκπληρώσει το προς την πατρίδα καθήκον μετά προθυμίας και αφοσιώσεως. Αι παραδόσεις του Ημέτερου Ναυτικού είναι ιεραί και ένδοξοι. Έχω πεποιθήσιν ότι θα προσθέσετε μιαν ακόμη ένδοξο σελίδα εις την ιστορία του Ναυτικού μας. Αι ευχαί

ολόκληρου του Έθνους και αι δικαί μου σας συνοδεύουν. Ζήτω το Έθνος»

Τα πληρώματα πάλλονται από ενθουσιασμό και συγκίνηση. Ακολουθούν ζητωκραυγές που σκορπούν το μήνυμα της νίκης πάνω από το Φαληρικό όρμο. Η μοίρα όμως επιφύλαξε στον Βασιλιά να τους αποχαιρετήσει και να μην τους ξαναδεί. Την 5η Μαρτίου 1913, και ενώ ο στόλος ήταν ακόμα στο πέλαγος, έπεφτε νεκρός από δολοφονικό χέρι Έλληνα αναρχικού.

Μετά την αποχώρηση των επίσημων, στις 13:30 ο στόλος με πρώτο τον Αβέρωφ ξεκινά σκίζοντας τα ήρεμα νερά του Σαρωνικού. Σιγά-σιγά οι ακτές πίσω αρχίζουν να ξεθωριάζουν. Όλοι τώρα κοιτάζουν μπροστά σ' αυτά που τους περιμένουν. Σ' αυτά που φαντάζονται αλλά δεν γνωρίζουν. Ο στό-

Σχεδιάγραμμα από το βιβλίο «Αβέρωφ», το πλοίο που άλλαξε την πορεία της ιστορίας των Αντιπλοίαρχων Γ. Κρέμου και Arnold – Baker.

λος του Αιγαίου έχει πάρει την πορεία των μεγάλων του πεπρωμένων.

Απελευθέρωση των νησιών του βορείου Αιγαίου και κατάληψη του Αθω

Στις 13:30 της 6ης Οκτωβρίου, μέρα από περιπετειώδη πλου σ' ένα αντα-

ριασμένο Αιγαίο που δεν χαρίστηκε ούτε στα θωρηκτά, ο Ελληνικός Στόλος καταπλέει στο Κάστρο, την πρωτεύουσα της Λήμνου. Από το πρωί ο Ναύαρχος είχε αποστείλει τον «Κανάρη» στην Σκιάθο, τα δε τέσσερα αντιτορπιλικά αγγλικής κατασκευής (Σφενδόνη, Ναυκρατούσα, Θύελλα,

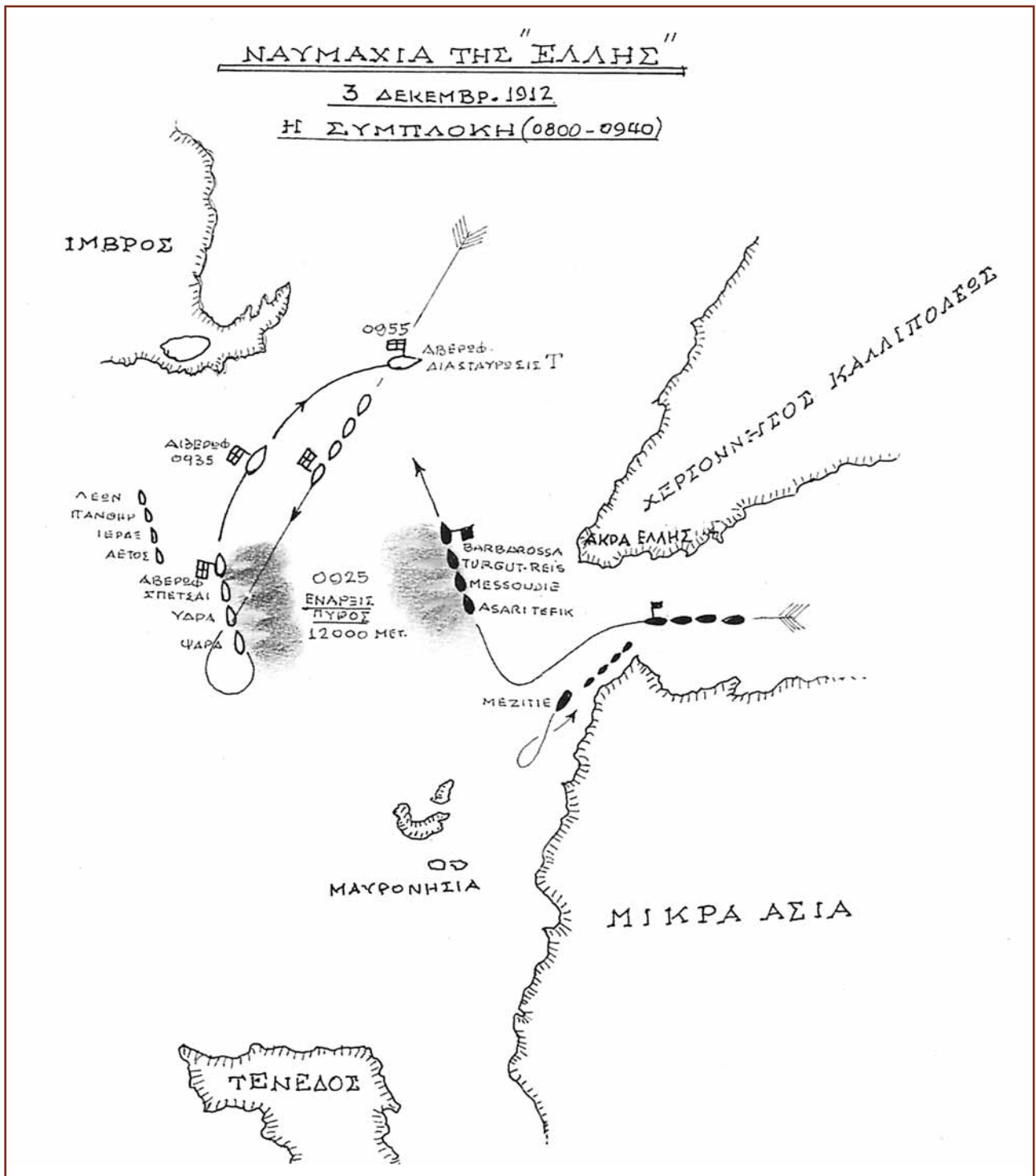
Λόγχη) στην έξοδο των Δαρδανελίων, επιτυγχάνοντας έτσι, από τη δεύτερα κιόλας ημέρα του πολέμου, τον αποκλεισμό του τουρκικού στόλου μέσα στην Προποντίδα.

Η διλοχία του Ελληνικού Στρατού που έφτασε με το επίτακτο «Πηνηιός» υπό τον λοχαγό Κονταράτο, το πρωί

ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ "ΕΛΛΗΣ"

3 ΔΕΚΕΜΒΡ. 1912

Η ΣΥΜΠΛΟΚΗ (0800-0940)

της 8ης Οκτωβρίου καταλαμβάνει τη Λήμνο. Είναι το πρώτο νησί που απελευθερώνεται από τον τουρκικό ζυγό. Η κατάληψή της βελτίωνε σημαντικά τη γεωγραφική θέση της Ελλάδος. Το Ναυτικό αποκτούσε μια στρατηγικής σημασίας προκεχωρημένη βάση, κάτω από τη «μύτη» των Τούρκων. Ήμουν πλησιέστερα στα Δαρδανέλια κατά 125 μίλια απ' ό τι οι Ωρεοί που αποτε-

λούσαν το μόνιμο προκεχωρημένο ορμητήριο του Ελληνικού Στόλου. Βέβαια από πλευράς υποδομής η κατάσταση στο νησί ήταν πρωτόγονη. Δεν υπήρχαν τεχνικά έργα, εγκαταστάσεις, εφόδια τα οποία μεταφέρονταν από τους Ωρεούς. Ο Μούδρος, εκτός από το φυσικό λιμάνι, καμία άλλη προετοιμασία δεν παρείχε στα πλοία. Η ασφάλεια του αγκυροβολίου εξασφα-

λιζόταν με περιπολίες των αντιτορπιλικών, γεγονός που προκαλούσε μεγάλη ταλαιπωρία σε πλοία και πληρώματα.

Ο χειμώνας του 1912 είναι βαρύς. Ο καιρός πηγαίνει από το κακό στο χειρότερο. Θύελλες σαρώνουν το βόρειο Αιγαίο. Τα κύματα θεόρατα ταλαιπωρούν τα μικρά πλοία. Τα αντιτορπιλικά σηκώνουν όλο το βάρος των περιπολιών, χωρισμένα σε δυο ομάδες. Αξιω-

ματικοί και οπτήρες στις γέφυρες, μουσκεμένοι ως το κόκαλο από τη βροχή και την αρμύρα, με σώμα πικρό και όψη τραχειά, προσπαθούν στις ατελείωτες περιπολίες να εντοπίσουν τον εχθρό. Με πείσμα συνεχίζουν το καθημερινό πήγαινε-έλα, προκαλώντας τον τουρκικό στόλο, όπως τα λαγωνικά το θήραμά τους. Αυτός όμως παραμένει στη βάση του στα Στενά.

Το 20ήμερο που ακολουθεί ο Στόλος με ορμητικές και τολμηρές εξόδους απελευθερώνει τα νησιά του βόρειου Αιγαίου, εκτός από τη Χίο και τη Λέσβο. Στις 18 Οκτωβρίου καταλαμβάνεται η Θάσος, η Ίμβρος, ο Άγιος Ευστράτιος, ενώ το τορπιλοβόλο 11 με κυβερνήτη τον υποπλοίαρχο Βότση-ανιψιό του Κουντουριώτη-τορπιλίζει στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης το μικρό θωρηκτό «Φετίχ-Μπουλέν». Στις 19 καταλαμβάνεται η Σαμοθράκη, στις 22 απελευθερώνονται τα Ψαρά από τον «Ιέρακα» με κυβερνήτη τον αντιπλοίαρχο Α. Βρατσάνο, Ψαριανό απόγονο των ηρώων της Επανάστασης. Ακολουθεί η Τένεδος στις 24 και στις 5 Νοεμβρίου η Ικαρία με μικρό άγημα που αποβιβάστηκε από το αντιτορπιλικό «Θύελλα». Την κατάληψη της Τένεδου παρακολούθησε και ο Αβέρωφ από τον οποίον ο Κουντουριώτης απέστειλε σήμα στον τουρκικό στόλο ότι τον περιμένει.

Πολλές φορές, γεγονότα εθνικής και ιστορικής σημασίας μπορεί να αλλάξουν τις προτεραιότητες που έχουν χαράξει Κυβέρνηση και Επιτελεία. Ένα τέτοιο είναι και η κατάληψη του Άθω. Στις 2 Νοεμβρίου το Υπουργείο Ναυτικών διατάζει το στόλο να πλεύσει το ταχύτερο για να καταλάβει το Άγιο Όρος. Υπήρχαν πληροφορίες ότι τμήμα βουλγαρικού στρατού βάδιζε από την ξηρά για κατάληψή του καθώς και ολόκληρης της Ιεράς Χερσονήσου.

Μετά την αποτυχία να μπουν πρώτοι και να καταλάβουν τη Θεσσαλονίκη, στράφηκαν στα Ιερά Μοναστήρια. Βουλγαρική κατοχή του Αγίου Όρους σήμαινε εκσλαβισμό του και σταδιακά, την υποταγή των 17 ελληνικών μοναστηριών στο σλαβικό πυρήνα.

Ο «Αβέρωφ» με τα αντιτορπιλικά «Ιέραξ» και «Πάνθηρ» και άγημα 67 πεζοναυτών στις 10 το πρωί της 3ης Νοεμβρίου καταπλέουν στη Δάφνη. Πριν από δυο ώρες είχε καταπλεύσει η «Θύελλα» και είχε υψώσει την ελληνι-

κή σημαία στο τελωνείο της Μονής. Για δεύτερη φορά οι Έλληνες είχαν προλάβει τους Βουλγάρους.

Γλαφυρή η εικόνα του ενθουσιασμού των ιερωμένων για την άφιξη των ελληνικών πλοίων, δίνει ο πλοίαρχος Δούσμανης στο πολεμικό ημερολόγιο του «Αβέρωφ».

«Μόλις πλησιάζομε το ακρωτήριο, περί τας 1:30, βλέπομεν ότι όλα τα μοναστήρια είναι σημαιοστολισμένα. Οι μοναχοί έξω εις το ύπαιθρον φωνάζοντας και αλλαλάζοντας εκ χαράς και παντοιοτρόπως μας χαιρετίζουν με κανονιοβολισμούς και τυφεκιοβολισμούς. Πως το εμυρίσθησαν οι καλόγηροι ότι πηγαίνομεν να τους ελευθερώσωμεν, μυστήριο. Το θέμα όμως συγκινεί τρομερά όλους. Ο όρμος της Δάφνης κατάμαυρος από καλόγερους. Κατά το διάστημα τούτο η επιφάνεια του μικρού όρμου της Δάφνης πληρούται όλη λέμβων ασφυκτικώς πεπληρωμένων υπό καλογήρων. Όλος ο όρμος είχε μαυρίσει από ράσα».

Ο Νοέμβρης βρήκε το Αιγαίο αφρισμένο. Τα πλοία του στόλου, μικρά και μεγάλα, υποφέρουν κάτω από τις άσχημες καιρικές συνθήκες καθώς ασταμάτητα οργώνουν τις θάλασσες με περιπολίες, επιχειρήσεις, καταλήψεις και προστασίες μεταφοράς στρατευμάτων στα μέτωπα. Αέρας, θάλασσα και βροχή, λες και έχουν βαλθεί να αφανίσουν και πλοία. Οι θύελλες σαρώνουν τα πάντα στο πέρασμά τους. Κύμα χοντρό ταλανίζει τα ταλαιπώρα αντιτορπιλικά. Αλλά και τα θωρηκτά υπομένουν στωικά την κοσμοχαλασιά. Τα χιόνια, όπως λένε οι παλιοί, έχουν πολλά χρόνια να τα θυμηθούν τόσο χαμηλά, μέχρι τη θάλασσα. Ο χειμώνας του 1912 είναι από τους χειρότερους.

Στο διάστημα που ακολουθεί περνούν και άλλα νησιά του Αιγαίου στον ίσκιο της γαλανόλευκης. Οι επιτυχίες διαδέχονται η μια την άλλη. Την κατάληψη των μικρών νησιών ακολουθεί η απελευθέρωση της Λέσβου και της Χίου, νησιά που με ναυτικά και στρατιωτικά αγήματα απελευθερώνονται στις 8 και 21 Δεκεμβρίου, αντίστοιχα.

Εν τω μεταξύ στις 20 Νοεμβρίου υπογράφεται ανακωχή της Βουλγαρίας, Σερβίας, Μαυροβουνίου και της Τουρκίας. Έτσι η Ελλάδα μένει μόνη πλέον εναντίον της Τουρκίας. Αυτό δεν επηρεάζει το φρόνημα των Ελλή-

νων ναυτών. Αντίθετα με περισσότερο πείσμα και αυταπάρνηση αντιμετωπίζουν τη νέα κατάσταση γιατί πιστεύουν ότι κρατούν τώρα στα χέρια τους την τελική τύχη του πολέμου.

Με καρτερικότητα, υπομονή και εμπιστοσύνη στον Αρχηγό τους, τα αντιτορπιλικά συνεχίζουν ακατάπαυστα τις περιπολίες μπροστά από τα Στενά. Οι τελευταίες όμως ημέρες του Νοέμβρη, τους επιφυλάσσουν απερίγραπτη ταλαιπωρία λόγω της μεγάλης θαλασσοταραχής η οποία, όχι μόνο δεν επιτρέπει την περιπολία, αλλά ούτε την παραμονή τους στον όρμο της Τένεδου. Η «Ναυκρατούσα» κινδύνεψε, πραγματικά, να βυθιστεί σε μια τέτοια περιπολία και όταν ο κυβερνήτης ζήτησε από τον Ναύαρχο την άδεια να ποδίσει, πήρε την χαρακτηριστική απάντηση:

«Προτιμώ να ιδω «Ναυκρατούσαν» βυθιζομένην παρά τον εχθρικών στόλον προ του ορμητηρίου μας». Και το αντιτορπιλικό συνέχισε την περιπολία του περιμένοντας καρτερικά την έξοδο του τουρκικού στόλου.

Η ναυμαχία

Ο Δεκέμβρης μήκε ασυνήθιστα ήρεμος, λες και ήθελε να αποζημιώσει πλοία και πληρώματα από τις ταλαιπωρίες των δυο περασμένων μηνών.

Τα θωρηκτά μαζί με τα τέσσερα ανιχνευτικά (Λέων, Πάνθηρ, Ιέραξ, Αετός) είναι αγκυροβολημένα στο Μούδρο ενώ τα υπόλοιπα αντιτορπιλικά βρίσκονται στην Τένεδο. Το πρωί της πρώτης του μήνα ο ήλιος σκορπά απλόχερα τη ζεστασιά του με τους ναύτες στα καταστρώματα να προσπαθούν να συνεφέρουν τα σκεβρωμένα από τη βροχή και την αλμύρα, κορμιά τους.

Την 1400 τα πλοία αποπλέουν εσπευσμένα από το Μούδρο μετά από σήμα που πληροφορούσε τον Ναύαρχο ότι τα αντιτορπιλικά «Ναυκρατούσα» «Σφενδόνη» και «Λόγχη» που περιπολούσαν μπροστά από τα Στενά, συνεπλάκησαν με το καταδρομικό «Μετζητιέ» που κατέβαινε από τον Κέφαλο Ίμβρου. Μολονότι το τουρκικό καταδρομικό έβαλλε 100 βολές, καμιά δεν βρήκε το στόχο και στη συνέχεια, καταδικωμένο από τα αντιτορπιλικά, μήκε και πάλι στα Στενά.

Η αυγή της Δευτέρας, 3 του Δεκέμβρη, αρχίζει να χαράζει αμυδρά. Η μακριά Δεκεμβριανή νύχτα κράτησε πο-

Η απελευθέρωση της Χίου από άγημα Ελλήνων πεζοναυτών. (Λαϊκή λιθογραφία εποχής)

λύ. Μια απέραντη γαλήνη απλώνεται στην ατμόσφαιρα. Ο ελαφρύς νοτιάς ρυτιδώνει ελαφρά τη θάλασσα. Όλα προμηνύουν ότι θα είναι μια ηλιόλουστη μέρα. Η ελαφρά ομίχλη εμποδίζει την ορατότητα. Ο Στόλος μας, σχηματισμένος σε δυο παράλληλες στήλες από τις οποίες την αριστερή συγκροτούν τα θωρηκτά, κατά σειρά, «Αβέρωφ», «Σπέτσει», «Υδρα» και «Ψαρά», και τη δεξιά τα αντιτορπιλικά «Λέων», «Αετός», «Πάνθηρ» και «Ιέραξ», έχει πορεία νοτιοδυτική. Στο βάθος ο σκούρος όγκος της χερσονήσου της Καλλίπολης κατεβαίνει ομαλά προς το νοτιά, μέχρι το ακρωτήριο της Ελλάς. Οι άνδρες των πολεμικών μας, κοίτη κατάκοποι από την προηγηθείσα 48ωρη περιπολία, με τα μάτια καρφωμένα στα Στενά, προσπαθούν να διακρίνουν τι ακριβώς συμβαίνει στην άκρη του Ελληνισπόντου.

Οι δείκτες του ρολογιού δείχνουν 0800 όταν ξαφνικά από τα θωρηκτά βλέπουν καπνούς στην έξοδο. Μετά από λίγο, τρία έως τέσσερα πλοία βγαίνουν σε γραμμή παραγωγής. Είναι το καταδρομικό «Μετζητιέ» και ακολουθούν τρία αντιτορπιλικά.

Όλοι στον «Αβέρωφ» σαν να ξύπνησαν απότομα από βαθύ ύπνο. Σαλπίσματα, κινήσεις, διαταγές, διαδέχονται η μια την άλλη. Πολεμική έγερση! Όλοι τρέχουν να πάρουν τις θέσεις μάχης. Στα πυροβόλα, στις αναχορηγίες, στα μηχανοστάσια, στα λεβητοστάσια, στα αγήματα μάχης. Όλα εκτελούνται με πλήρη τάξη και ηρεμία λες και γίνονται γυμνάσια. Οι διανάκτες ξετυλίγουν τις μάνικες πυρκαγιάς στα καταστρώματα. Οι αρμενιστές στερεώνουν τα συρματοσχοίνα των κεραιών των ασυρμάτων. Βαρέλια με ρούμι και δοχεία με εύφλεκτα υλικά ρίχνονται

στη θάλασσα για το φόβο πυρκαγιάς από τις εχθρικές οβίδες. Τα στεγανά διαμερίσματα κλείνονται με τις πόρτες ασφαλείας. Οι κάνες των πυροβόλων, λες από αόρατο χέρι, στρίβουν προς την κατεύθυνση του εχθρού. Όλοι είναι έτοιμοι για τη μεγάλη αναμέτρηση. Στους ιστούς των πλοίων, σύμφωνα με τη ναυτική παράδοση, επαίρονται οι πολεμικές σημαίες.

Ο ναύαρχος Κουντουριώτης λάμπει ολόκληρος και ένα συναίσθημα πολεμικού μένους τον διακατέχει. Γνωρίζει καλά ότι η ύπαρξη ολόκληρου του Έθνους τώρα εξαρτάται απ' αυτόν και τα πλοία του. Εάν καταφέρει να στείλει πίσω τον τουρκικό στόλο συντετριμμένο, θα είναι ένας από τους εκλεκτούς της ιστορίας. Στέλνει αμέσως στα αντιτορπιλικά σήμα:

«Συναχθείτε πάραυτα προς ναυαρχίδα. Πλάτος 40.02 Β, μήκος 25.59 Α.

Εχθρός ευρίσκεται έξοδο Δαρδανελίων και εξέρχεται. Έλθετε προς συνάντησίν μας πάραυτα. Αρχηγός»;

Ώρα 0840 αρχίζουν να αχνοφαινούνται προς την κατεύθυνση του ηλίου οι σιλουέτες των θωρηκτών «Χαίρεδιν Βαρβαρόσα», «Τουργούτ-Ρείς», «Μεσουδιέ» και «Ασσούρ-Τεφίκ» με πορεία προς τα Μαυρονήσια. Το «Μετζίτιέ» με πέντε αντιτορπιλικά και ένα πλωτό νοσοκομείο κινούνται νοτιότερα κατά μήκος της Μικρασιατικής ακτής, κάτω από το φρούριο Κούμ-Καλέι. Αρχηγός του τουρκικού στόλου είναι ο πλοίαρχος Ραμίξ που θεωρείτο ένας από τους καλύτερους αξιωματικούς του τουρκικού ναυτικού. Είχε πενταετή εκπαίδευση στο εξωτερικό και προύπηρεσία Μοιράρχου από το 1909.

Την 09:00 οι δυο αντίπαλοι στόλοι βρίσκονται περίπου στο αυτό ύψος κατά τον άξονα των Στενών, ο τουρκικός με πορεία σχεδόν προς Βορρά με φανερή την πρόθεση να ναυμαχήσει κοντά στην ακτή της Καλλίπολης και με την προστασία των επάκτιων πυροβόλων. Ο ελληνικός στρέφει με διαδοχική στροφή αριστερά και λαμβάνει πορεία, σχεδόν παράλληλη προς τον τουρκικό σε τρεις στήλες. Των θωρηκτών με πρωτόπλου τον «Αβέρωφ», των ανιχνευτικών σε απόσταση 1.000 μέτρων από τα θωρηκτά σε αντίθετη κατεύθυνση του εχθρού και ακόμη μακρύτερα τα αντιτορπιλικά. Απόσταση των αντιπάλων 14.000 μέτρα.

Τριάντα πλοία περίπου είναι έτοιμα να αναμετρηθούν σ' έναν αγώνα ζωής και θανάτου. Η θάλασσα καταγάλανη και γαλήνια μοιάζει να 'χει νεκρωθεί. Τα γλαροπούλια αποτραβήχτηκαν σαν από ένστικτο, μακριά από τον αφανισμό. Τα τουρκικά πλοία, εκεί προς την ανατολή μπροστά στον ήλιο, δυσκολεύουν τους Έλληνες σκοπευτές. Οι Τούρκοι βρίσκονται σε πλεονεκτική θέση από πλευράς συνθηκών φωτισμού.

Ο Ναύαρχος στη γέφυρα του «Αβέρωφ», ήρεμος και γαλήνιος, ζητά τώρα να του φέρουν το κουτί που φυλάει το σταυρό με το Τίμιο Ξύλο από τον Πανάγιο Τάφο. Από τη φύση του θρήσκος, βγάζει το σταυρό, τον ασπάζεται ευλαβικά και τον κρεμάει στο στήθος του. «Ήρθε η ώρα μας παιδιά», φωνάζει στους ναύτες. «Θυμηθείτε τους ναυμάχους του '21. Θα τους τσακίσουμε τους απίστους. Ο Θεός είναι μαζί μας». Και δίνει εντολή στον υποπλοί-

αρχο Ν.Τούμπα να στείλει το ιστορικό σήμα:

«Με την βοήθειαν του Θεού, τας ευχάς του Βασιλέως μας, εν ονόματι του δικαίου, πλέω μεθ' ορμής ακαθέκτου και με πεποίθσιν προς την νίκην, εναντίον του εχθρού του γένους. Κουντουριώτης».

Το σήμα αυτό που όχι μόνο έδειχνε τον άνθρωπο αλλά και τον ναύαρχο Κουντουριώτη, ήταν η μόνη επιχειρησιακή διαταγή που δόθηκε στα πλοία κατά την ιστορική εκείνη σύγκρουση. Στη συνέχεια μαζί με τον αρχιμανδρίτη Δάφνο, περνούν από τα πυροβόλα και εμπυχώνουν τους ναύτες.

Η ώρα είναι 09:22 και η απόσταση έχει ελαττωθεί στα 12.500 μέτρα με τους δυο στόλους να συγκλίνουν. Ξαφνικά δυο μεγάλες λάμπες μαζί με δυο τούφες μαύρου καπνού φάνηκαν από το «Βαρβαρόσα» και τις ακολουθούν και από τα άλλα πλοία. Ο εχθρός αρχίζει πυρ. Τα ελληνικά πλοία συγκλίνουν δεξιότερα για να ελαττώσουν ταχύτερα την απόσταση.

Την 09:23, από απόσταση 11.000μ., ο «Αβέρωφ» υποστέλλει το σήμα έναρξης του πυρός. Αυτομάτως μια τρομακτική ομοβροντία ακούγεται από τα ελληνικά πλοία. Μια τεράστια ποσότητα χάλυβα ξεπηδά, σφυρίζοντας δαιμονικά, από τα μαύρα στόματα των πυροβόλων, πηγαίνοντας στον εχθρό σαν απάντηση. Τη βολή ακολουθούν οι ουρανομήκεις ζητωκραυγές των πληρωμάτων που δονούν τον αέρα.

Τα τουρκικά πλοία βάλλουν με ικανοποιητική ταχυβολία, αλλά άστοχα και νευρικά. Το ελληνικό πυρ είναι ρυθμικότερο και πιο αποφασιστικό παρόλο που η απόσταση είναι ακόμη μεγάλη, ιδίως για παλαιά θωρηκτά.

Οι δυο στόλοι χτυπιούνται χωρίς σταματημό δέκα λεπτά, περίπου. Τα ελληνικά πλοία προσπαθούν να μικρύνουν, συνεχώς την απόσταση που τους χωρίζει από τον εχθρό. Από ορισμένα μέρη του «Βαρβαρόσα» και του «Τουργούτ-Ρείς» αρχίζουν να φαίνονται φωτιές και καπνοί.

Το ρολόι δείχνει 09:33 και η ναυμαχία είναι αμφιρόροπη. Τώρα η απόσταση των αντιπάλων είναι 9.500μ. Ο Ναύαρχος από την κόντρα γέφυρα του «Αβέρωφ» διευθύνει τη μάχη, αρνούμενος να μπει στο θωράκιο που τον προτρέπει ο αρχιεπιστολέας. Αψηφά τις εχθρικές οβίδες που σφυρίζουν δι-

πλα του. Θέλει να βλέπει, να εμπυχώνει και να διευθύνει το στόλο. Αντιλαμβάνεται ότι μένοντας στο σχηματισμό με τα τρία βραδυκίνητα θωρηκτά, δεν εκμεταλλεύεται όσο πρέπει, τα προτερήματα του «Αβέρωφ» και παίρνει τη μεγάλη απόφαση. Υψώνει το σήμα «Ζ» που σημαίνει: «Οι κινήσεις μου ανεξάρτητες», όπως προβλεπόταν στις οδηγίες μάχης, παραδίδει τη διοίκηση του σχηματισμού στον πλοίαρχο Γκίνη και την 09:35 ορμά, «πάση δυνάμει» προς τα εμπρός με σκοπό να υπερφαλαγγίσει την εχθρική παράταξη και να διασταυρώσει το «Τ».

Απ' αυτή τη στιγμή αρχίζει η δραματική φάση της ναυμαχίας που κράτησε όλους με κομμένη την ανάσα. Ο «Αβέρωφ» προχωρεί τώρα μόνος ανάμεσα στους καπνούς και τις φλόγες με τους αφρούς να στεφανώνουν την πλώρη του και τις οβίδες να πέφτουν δίπλα του. Προχωρεί προς τη δόξα ή το θάνατο.

Τη 09:55 διασταυρώνει το «Τ» σε απόσταση 4.600μ. από το «Βαρβαρόσα» που προπορεύεται της εχθρικής στήλης και βάλλει με λύσσα με όλα τα πυροβόλα της δεξιάς πλευράς κατά της τουρκικής ναυαρχίδας, που είναι κιάλας σπαρμένη από πυρκαγιές, πλώρα-πρίμα. Στρέφοντας ακόμη δεξιότερα παίρνει πορεία κατευθείαν προς τα εχθρικά πλοία.

Εν τω μεταξύ τα τρία παλαιά θωρηκτά συγκλίνουν και αυτά προς την εχθρική στήλη βάλλοντας κατά των θωρηκτών και του «Μεσουδιέ». Τα ανιχνευτικά πλέοντας δυτικότερα βάλλουν, κυρίως, εναντίον του «Μεσουδιέ» που αρχίζει να μένει πίσω, με πυρκαγιές στα καταστρώματα. Μια οβίδα ρίχνει τον ιστό του «Ασσάρ-Τεφίκ» και μαζί και την τεράστια πολεμική σημαία.

Οι Τούρκοι υπό την επίδραση του ορμητικού Επίπλου του «Αβέρωφ», κάμπτονται οριστικά. Τα δυο θωρηκτά «Βαρβαρόσσας» και «Τουργούτ-Ρείς» στρέφουν διαδοχικά κατά 180 μοίρες και πλησιάζουν περισσότερο προς την ακτή για τεθούν υπό την προστασία των επάκτιων πυροβόλων, με πορεία προς τα Στενά. Τα αλλά δυο θωρηκτά από λάθος στρέφουν αθρόα με αποτέλεσμα να επικρατήσει χάος στον τουρκικό σχηματισμό.

Τη σύγκυση αυτή εκμεταλλεύεται ο Κουντουριώτης και τη 10:04 διατάζει

τα ανιχνευτικά και τα αντιτορπιλικά να εκτελέσουν τορπιλική επίθεση κατά των εχθρικών πλοίων. Λόγω βλάβης όμως της κεραίας ασύρματου από εχθρικό βλήμα το σήμα δεν ελήφθη ποτέ, παρόλο που χειρίστηκε πέντε φορές.

Ο Ναύαρχος ωθεί συνεχώς τον «Αβέρωφ» στη φρενήρη καταδίωξη του εχθρού και την 10:05 απέχει μόλις 2.850 μ. από την τούρκικη ναυαρχίδα. Θα νόμιζε κανείς ότι θέλει να την εμβολίσει. Τα τούρκικα πλοία συγκεντρώνουν τώρα το πυρ επάνω του, μαζί με το πυρ των βαρέων πυροβόλων της ακτής. Αφρίζει η θάλασσα γύρω του. Υπάρχουν στιγμές που χάνεται πίσω από τις τεράστιες στήλες νερού που σηκώνουν οι εχθρικές οβίδες. Μερικά βλήματα χτυπούν τα θωρακισμένα μέρη, άλλα θραύσματα τις καπνοδόχους, τις βάρκες χωρίς όμως σοβαρές ζημιές. Ξαφνικά τα κλειστρα των Γ' και Δ' πύργων των 7,5 ιντσών παθαίνουν εμπλοκή, λόγω πλημμελούς ψύξης. Είναι η στιγμή που διατρέχει το μεγάλο κίνδυνο.

Περιγράφει στο πολεμικό του ημερολόγιο ο πλοίαρχος Γκίνης: «Ουδείς εξ ημών ηδύνατο εκείνη την στιγμήν να γνωρίζη την τύχην της ναυαρχίδος και του Ναυάρχου μας, διότι το μόνον που διεκρίναμεν ήτο εν νέφος από καπνούς και αφρούς που έσπευδε προς τον εχθρόν, τον οποίον διέσχιζαν λάμπεις πυροβόλων και εις την κορυφήν του οποίου εξείχον μόνον οι ιστοί του «Αβέρωφ» επί των οποίων εκυμάτιζεν ο σημαοστολισμός της μάχης».

Ο «Αβέρωφ» τώρα δίνει μια σπάνια ευκαιρία στα τουρκικά αντιτορπιλικά για τορπιλική επίθεση. Μάταια όμως ο Ραμίτζ προσπαθεί με σήματα στον ιστό της ναυαρχίδας να δώσει τη διαταγή στα πλοία του. Οι πυκνοί καπνοί της μάχης τους εμποδίζουν να δουν τα σήματα.

Στο διάστημα αυτό οι «Σπέτσες», «Υδρα» και «Ψαρά» έχουν μειώσει αισθητά την απόσταση από τον εχθρό και βάλλουν, όσο πυκνότερα μπορούν, με τα βραδύβολα πυροβόλα τους, τις λεγόμενες «γουρούνες». Στρέφοντας τα τουρκικά πλοία στην υποχώρηση στρέφουν και τα τρία ελληνικά θωρηκτά διαδοχικά σε πορεία παράλληλη και συνεχίζουν να βάλλουν με σφοδρό και επίμονο πυρ, μέχρι που τα εχθρικά πλοία βγήκαν από το βεληνεκές τους.

Το άγριο κυνηγητό συνεχίζεται μέ-

χρι τις 10:25, οπότε τα τουρκικά πλοία, γεμάτα καπνούς και φλόγες, κατορθώνουν να μπουκ στα Δαρδανέλια, αποφεύγοντας μεγαλύτερες καταστροφές.

Η ναυμαχία της Έλλης (από το ομώνυμο ακρωτήριο) έχει λήξει με τη νίκη να στεφανώνει τα ελληνικά πλοία. Κράτησε μόλις 63 λεπτά. Όλα έγιναν τόσο γρήγορα που δεν πρόλαβαν τα πληρώματα να το καταλάβουν.

Ζημιές και απώλειες

Οι ζημιές του ελληνικού στόλου υπήρξαν ασήμαντες. Ο «Αβέρωφ» δέχθηκε μόνο τέσσερα βλήματα μεγάλου διαμετρήματος που προκάλεσαν ελαφρές ζημιές στο πρωραίο υποφραγμα. Μια έπληξε τον πλευρικό θώρακα, χωρίς να τον τρυπήσει. Πολλές όμως οβίδες, θραύσματα και βλήματα ελαφρού πυροβολικού έκαναν «κόσκινο», όπως γράφει ο κυβερνήτης στο ημερολόγιο του πλοίου, τις υπερκατασκευές, καπνοδόχους, ανεμοδόχους, τις λέμβους, και έριξαν την κεραία του ασύρματου. Η μαχητική του όμως ικανότητα παρέμεινε ανεπηρέαστη.

Τα τρία παλαιά θωρηκτά δεν έπαθαν καμία σοβαρή ζημιά, πλην της αχρήστευσης των ασύρματων που προκλήθηκε από τις δονήσεις των ίδιων τους των πυροβόλων. Ένα βλήμα βρήκε την «Υδρα» στο θώρακα, χάρις αποτέλεσμα.

Οι απώλειες σε προσωπικό ελάχιστες! Νεκρός ο κελευστής οιακιστής Κατιτζάρης στον «Αβέρωφ» και τραυματίες επτά ναύτες. Τραυματίας και ο ανθυποπλοίαρχος Γκούρας Μαμούρης από θραύσμα οβίδας που κατά τρόπο περίεργο μπήκε από τη θυρίδα σκόπευσης στον πύργο πυροβόλου των 7,5 ιντσών. Ο άτυχος αξιωματικός πέθανε μετά από μερικές μέρες από μόλυνση του τραύματός του. Από τα τρία παλαιά θωρηκτά, τραυματίας ήταν ένας ναύτης εσχαρέας των «Σπετσών».

Οι ζημιές όμως του τουρκικού στόλου ήταν κατά πολύ μεγαλύτερες. Βλάβες στους λέβητες είχε ο «Βαρβαρόσας» και έπιασε φωτιά μια γαιανθρακαποθήκη. Το «Τουργούτ-Ρεϊς» είχε μικρές ζημιές σ' ένα πύργο και τα «Μεσουδιέ» και «Ασσάρ-Τεφίκ», ελαφρές ζημιές. Για την ταχεία επισκευή των πλοίων ανακλήθηκαν, επειγόντως ειδικοί τεχνίτες από τη Γερμανία που αποζημιώθηκαν αδρά.

Από πλευράς προσωπικού υπήρχαν

περισσότεροι από 100 νεκροί και πολύ περισσότεροι τραυματίες.

Η Ελλάδα και οι σύμμαχοι πανηγυρίζουν

Ο Ναύαρχος Κουντουριώτης μετά την είσοδο του τουρκικού στόλου στα Στενά δεν παρασύρεται από τη χαρά της νίκης. Στέλνει τη «Σφενδόνη» στα Μαυρονήσια για επιτήρηση των Στενών, μήπως ο εχθρός ξαναβγεί. Και μόνο μετά την αναφορά ότι τίποτα δεν φαίνεται στο βάθος του Ελλησπόντου, αποφασίζει να φύγει από την περιοχή.

Οι δείκτες του ρολογιού δείχνουν 14.35 όταν τα ελληνικά πλοία αργά και περήφανα, παίρνουν το δρόμο της επιστροφής. Ο ήλιος γέρνει σιγά – σιγά προς τη δύση χρυσώνοντας τη θάλασσα. Γαληνή επικρατεί παντού. Το βάπτισμα του πυρός είχε εξαγνίσει τα αισθήματα όλων. Τίποτα δεν θυμίζει τον ορυμαγδό της μάχης. Ημέρα κλείνει με τους Έλληνες νικητές. Στις 22:00 ο ελληνικός στόλος αγκυροβολεί στο Μούδρο.

Ο Ναύαρχος τηλεγραφεί στο Υπουργείο τα αποτελέσματα της ναυμαχίας, ενώ η Ελλάδα ολοκληρω πανηγυρίζει για τη μεγάλη νίκη. Πανζουρλισμός και ρίγη περηφάνιας για τη νίκη. Οι εφημερίδες είναι γεμάτες ύμνους για τους ναυμάχους του Αιγαίου που τίμησαν την Ελλάδα ξαναζωντανεύοντας τους θρούλους της επανάστασης του '21.

Συγχαρητήρια τηλεγραφήματα φθάνουν από παντού στον «Αβέρωφ». Από τον διάδοχο, τους πρίγκιπες, τον Πρωθυπουργό, τον Υπουργό των Ναυτικών, τον Βασιλιά του Μαυροβουνίου. Ο Βασιλιάς Γεώργιος τηλεγραφεί: «Υμάς αξιωματικούς και πληρώματα στόλου συγχαίρω εκ βάθους καρδίας. Η αγαπητή μας Ελλάς σας ευγνωμονεί. Ό,τι προείπα εγένετο. Προσεθέσατε μian ένδοξον σελίδα εις την ναυτική ιστορίαν. Εφάνητε άξια τέκνα της προσφιλούς μας Πατρίδος. Ο Θεός πάντοτε μεθ' υμών. Γεώργιος Α' ».

Η νίκη του ελληνικού στόλου στη ναυμαχία της Έλλης και στη συνέχεια στη Λήμνο συνεισέφερε τα μέγιστα στη νίκη των Βαλκανίων συμμάχων στον πόλεμο κατά της Τουρκίας. Δεν θα ήταν υπερβολή αν λεχθεί ότι ο Στόλος του Αιγαίου άλλαξε την πορεία της ιστορίας των βαλκανικών λαών.